

Täysistunto

Tiistai 16.6.2020 klo 17.04—18.44

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 86/2020 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 8/2020 vp

Ensimmäinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 8/2020 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

18.02 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä hän käydään läpi sitä, että nyt kun tartuntatautilain mukaisesti voidaan tartuntatautilanteeseen koulutuksen puolella puuttua, niin meidän täytyy tehdä muun muassa perusopetuslakiin muutoksia. Tartuntatautiviranomaisilla on toimivalta tartuntatautilain perusteella sulkea esimerkiksi koulut ja oppilaitokset ja määrätä kokoontumisiin liittyviä rajoituksia. Siitä syystä, jotta me pystymme sitten perusoikeudet pitämään yllä, meidän täytyy tehdä muutoksia perusopetuslakiin, ja tämä on todella tätä koronaepidemiatilannetta varten.

Hallituksen esityksessä esitetään perusopetuslakiin väliaikaista muutosta, joka varmistaa sen, että oppilaan oikeus saada opetusta toteutuu, vaikka kouluja ja muita opetukseen käytettäviä tiloja suljetaan osittain tai kokonaan tartuntatautilain nojalla. Esityksen tavoitteena on osaltaan hidastaa koronavirusinfektioiden ja -tartuntojen leviämistä vähentämällä oppilaiden sekä opetus- ja muun henkilöstön välisiä kontakteja sekä samalla turvata oikeus perusopetukseen tartuntatautilanteessa. Hallituksen esitys mahdollistaa sen, että koronaepidemian etenemiseen reagoidaan järjestäjäkohtaisesti.

Sivistysvaliokunta korostaa, että koronaepidemian kestosta ja kehittymisestä ei ole saatavissa yksiselitteistä tietoa eikä varmaa ennustetta. Tulevana syksynä perusopetuksen lähiopetusta voidaan joutua rajaamaan epidemiatilanteesta johtuen, ja tartuntatautilain nojalla oppilaita, luokkia tai koulujakin voidaan joutua asettamaan karanteeniin. Näissäkin tilanteissa opetuksen on kuitenkin jatkuttava mahdollisimman normaalisti, vaikkakin poikkeuksellisin keinoin, ja näiden opetuksen poikkeusjärjestelyiden on perustuttava lakiin. Sivistysvaliokunta korostaa lähiopetuksen ensisijaisuutta ja mahdollisten poikkeusjärjestelyjen riippuvuutta tartuntalain nojalla tehdyistä alueellisista tai paikallisista toiminnan rajoituspäätöksistä.

Mehän olemme saaneet myöskin tähän lausunnon perustuslakivaliokunnalta, ja se on tässä liitteenä. Mutta valiokunnan näkemyksestä muutama sana, esimerkiksi lapsen näkökulman huomioon ottamisesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksessä lapsiin kohdistuvien vaikutusten ja perusoikeuksiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on tehty perusteellisesti. Esityksessä on punnittu keskenään erityisesti lapsen oikeutta opetukseen, parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan ja turvalliseen oppimisympäristöön. On positiivista, että esityksessä on tarkasteltu selvityksiä poikkeusajan opetusjärjestelyjen kokemuksista ja seurauksista. Valiokunta pitää ehdottoman tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö tekee seurantaan koronatilanteen vaikutuksista lasten hyvinvointiin ja oppimiseen myös jatkossa.

Lapsen oikeuksien rajoittamisen tulee olla tarkkarajaista, tarkoitussidonnaista ja kestoltaan mahdollisimman lyhytaikaista saavutettavaan päämäärään nähden. Esityksessä on hyvin punnittu erilaisia sääntelyvaihtoehtoja ja todettu valitun vaihtoehdon parhaiten turvaavan lapsen oikeuden opetukseen ja terveyteen, jos koronavirustilanne pahenee uudelleen. Valiokunta painottaa huolehtimista siitä, että annettavan lain mahdollistamia rajoittamisen perusteita ei käytetä muun rajoittamisen perusteena jatkossa.

Sivistysvaliokunta korostaa lasten näkemysten selvittämisen tärkeyttä ja kiinnittää huomiota siihen, että lasten näkemysten selvittäminen on jäänyt tästä hallituksen esityksestä pois. Esityksen mukaan lasten mielipiteiden selvittäminen on lapsivaikutusten arvioinnista jätetty pois kiireellisen aikataulun vuoksi — näin todetaan sivulla 10. Esityksen valmistelussa on kuitenkin kuultu lukuisia muita tahoja, kuten etujärjestöjä. Näin ollen oletettavaa on, että myös lasten kuuleminen tässä heidän arkeaan oleellisesti koskettavassa asiassa olisi ollut mahdollista ja esityksen vaikutukset huomioon ottaen myös erittäin tärkeää.

Valiokunta katsoo, että kiire ei ole perusteltu syy sivuuttaa lasten mielipiteiden selvittämistä ja jättää niitä aikuisten näkemysten varjoon. Lapsen oikeus saada näkemyksensä huomioon otetuksi on yksi YK:n lasten oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteista. YK:n lasten oikeuksien komitea on yleiskommentissaan numero 23 erikseen todennut, että sopimusvaltioiden pitää kysyä paikallisesti ja kansallisesti lasten mielipidettä kaikista koulutuspolitiikan näkökohdista.

Tässä yhteydessä valiokunta kiinnittää huomiota perusopetuslain oppilaiden osallisuutta koskevaan säännökseen, jonka soveltaminen tulee ottaa huomioon mahdollisissa opetuksen järjestäjäkohtaisten päätösten valmisteluissa. Edellä mainitun säännöksen mukaan opetuksen järjestäjän on muun muassa kuultava koulun oppilaskuntaa ennen oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavia päätöksiä.

Hallituksen esityksessä sivuilla 8—9 tuodaan esille Turun yliopiston selvityksen tuloksia, joiden mukaan oppilaiden kokemukset poikkeusajan opetuksesta ovat pääosin hyvät. Selvityksen perusteella oppilaat ovat kevään 2020 etäopetuksen aikana kokeneet eniten vaikutusta oppimiseen ja hyvinvointiin olleen sillä, millainen yhteys heillä on ollut opettajaansa. Tämä tukee näkemystä siitä, että koulun sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys oppilaan oppimiseen, oppimismotivaatioon ja hyvinvointiin. Myös vanhemmille tehdyn kyselyn mukaan etäopetuksen kokemuksiin on erityisesti vaikuttanut opettajan yhteydenpito oppilaaseen ja vanhempiin. Selvityksen mukaan usea oppilas on kokenut saaneensa puutteellisesti tukea hyvinvointiinsa.

Lasten oikeuksien sopimuksen vahvana läpileikkaavana velvoitteena on kohdella lapsia keskenään yhdenvertaisesti. Ehdotettu lakimuutos saattaa johtaa tilanteeseen, jossa lasten oikeus saada opetusta ei toteudu yhdenvertaisesti. Asiantuntijalausunnon mukaan kulu-neen kevään poikkeusoloissa saatujen tietojen mukaan opetus ei tosiasiallisesti toteutunut yhdenvertaisesti, vaan opetuksen järjestelyissä on ollut kunta-, koulu- ja jopa opettajakohtaisia eroja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

Perustuslakivaliokunta painottaa lausunnossaan vammaisten oikeuksien yleissopimuksesta johtuvia erityisiä vaatimuksia. Yleissopimuksen 9 artiklan määräykset esteettömyydestä ja saavutettavuudesta soveltuvat myös opetuksen järjestämiseen etäyhteyksiä hyödyntäen. Esteettömyys ja saavutettavuus tarkoittavat sitä, että vammaisille henkilöille tulee varmistaa yhdenvertainen pääsy erilaisiin järjestelyihin ja palveluihin, kuten fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen sekä tiedottamiseen ja viestintään. Yleissopimuksen 9 artiklan mukaan saavutettavuuden esteitä tulee tunnistaa ja poistaa kouluissa. Opetuksen on siten oltava yleissopimuksen tarkoittamalla tavalla esteetöntä ja saavutettavaa myös vammaisille oppilaille.

Täällä otetaan kantaa muutenkin vammaisten henkilöitten oikeuksiin, ja sivistysvaliokunta yhtyy näihin perustuslakivaliokunnan huomioihin. Sivistysvaliokunta korostaa, että vammaisten oikeuksien yleissopimus on voimassa myös poikkeusoloissa.

Saatujen tietojen mukaan oppilashuollon eli koulupsykologien ja koulukuraattorien sekä oppilasterveydenhuollon käyntejä toteutui poikkeusoloaikana huomattavasti vähemmän kuin normaalioloissa ja myös palvelujen saatavuudessa oli vaihtelua. Valiokunta korostaa, että opiskeluhuollon palvelujen tarve korostuu etäopetuksen aikana muun muassa haavoittuvassa asemassa olevien oppilaiden kohdalla, eikä niitä tule vähentää tai käynteihin pääsyä vaikeuttaa tehtäessä päätöksiä etäopetukseen siirryttäessä. Oppilashuollon avulla voidaan vähentää etäopetuksen aiheuttamaa henkistä kuormitusta, tukea arjen säännöllisyyttä ja rakenteita, ehkäistä koulupudokkuutta ja siten vähentää osaltaan syrjäytymisen vaaraa.

Täällä otetaan kantaa myös kouluateriaan. Siihen kiinnitti huomiota myös perustuslakivaliokunta. Sivistysvaliokunta pitää kannatettavana ja välttämättömänä, että lainsäädännössä tuodaan selkeästi esiin oppilaan oikeus maksuttomaan päivittäiseen kouluateriaan. Pakottavista syistä voidaan pitää hyväksyttävänä, että ruokailua ei voida järjestää ohjattuina etäopetuksessa oleville tartuntariskin vuoksi. Sen sijaan aterian täysipainoisuudesta poikkeamista etäopetuksessa olevien kohdalla ei ole esityksessä riittävästi perusteltu. Tilannetta, jossa kaikki kunnat eivät tarjoa kouluateriaa, ei voi pitää hyväksyttävänä.

Tässä kuitenkin sitten toteamme, että sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että opetuksen järjestäjä päättää oman kokonaisvaltaisen tarkoituksellisuuden mukaisesti, millä tavalla perusopetuslain mukainen maksuton ruokailu oppilaille toteutetaan käytännössä.

Täällä meidän mietinnössämme puhutaan myöskin soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä oppilaista — nehan on täällä määritelty — ja sitten meillä on myös yksittäiseen oppilaaseen kohdistuvia rajoituksia ja opetusjärjestelyjä käyty läpi. Kannattaa lukea hyvin tarkkaan tätä meidän mietintöämme. Siellä on hyvin paljon erilaisia kohteita pohdittu.

Keskeistä on tietysti sekin huomio, että poikkeusolojen aikana on noussut esille, että osaa oppilaista ei pystytty tavoittamaan lainkaan, ja sitä me pidämme hyvin vakavana asiana ja pidämme huolta siitä. Toivotaan, että jatkossa pidetään huolta siitä, että varmasti tulevassa tilanteessa sitten, mahdollisessa tulevassa tilanteessa, kaikki lapset ja nuoret saavutetaan.

Mehän teimme tähän 1. lakiehdotukseen pienen pienen stilistisen muutoksen 20 a §:ään, mutta muuten esitämme hyväksyttäväksi tätä lakia.

Samalla tässä yhteydessä haluan kiittää kaikkia näitä henkilöitä, jotka ovat tuottaneet paljon tietoa tähänkin mietintöön ja lakiesitykseen, jotta laista saadaan sellainen, että sitä pystytään toteuttamaan turvallisuusnäkökulmat mutta myös perusoikeudet huomioiden. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

18.12 **Hilkka Kemppi kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kiitän ensinnäkin tästä hallituksen esityksestä opetus- ja kulttuuriministeriötä. On ihana toimia sivistysvaliokunnassa, kun esityksiä tuodaan näin omatoimisesti ja nopeassa aikataulussa meille käsiteltäväksi ja ne ovat näin hyvin valmisteltuja.

Poimin täältä perustuslakivaliokunnan lausunnosta yhden virkkeen: ”Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että perustuslain 16 §:n 1 momentissa ei edellytetä tiettyä perusopetuksen toteuttamistapaa, eikä siirtyminen lähiopetuksesta etäopetukseen sinänsä merkitse välttämättä perusoikeusrajoitusta.” Tässä on varsin hyvä havainto siitä, että vaikka etäopetukseen on korona-aikana liittynyt myös yhdenvertaisuuden kannalta haasteita, niin lähtökohtaisesti etäopetus ei ole välttämättä perusoikeusrajoitus. Tämä huomio onkin hyvä pohja tälle etäopetuksen, niiden tilanteiden kehittämiseksi myös jatkossa.

Kaiken kaikkiaan olen ilahtunut siitä, että esimerkiksi Turun yliopiston selvityksen mukaan etäopetustilanteet on koettu laajasti positiivisina ja hyviä käytäntöjä on lähtenyt syntymään tämmöiseen yhdessä yössä hypättyyn digiloikkaan, etäopetustilanteisiin. Mutta on myös mainittava, että opettajan merkitys on korostunut. On ollut nähtävissä, että opettajalla on suuri merkitys siinä, miten lapset ovat oppineet ja millaisia käytäntöjä luokkatilanteissa on tehty. Opettajana uskallan linjata, että pelkät kirjalliset tehtävät eivät ole riittävä oppimisen perusta, ja myös tällaisiin tilanteisiin on paikoitellen ympäri Suomea koronan myötä päädytty. Perheen merkitys on myös korostunut, mikä on syytä huomioida, että ei ole aina sellaista tilannetta, että koulu toimisi tiiviissä yhteydessä perheen kanssa, ja tällaisessa tilanteessa, kuten tämäkin hallituksen esitys esittää, sen tulisi olla saumatonta.

Kaiken kaikkiaan seurantaan ja lapsivaikutusten arviointiin tulee kiinnittää huomiota. On ilmeistä, että meidän tulee paitsi seurata tätä mennyttä tilannetta, tutkia sitä vielä lisää, myös tutkia lapsivaikutusten arvioinnin kautta tulevia etäopetustilanteita ja hyödyntää sitä tietoa jatkossa vieläkin paremmin.

Opiskeluhuollon palveluista ei voi luopua minkäänlaisessa etäopetustilanteessa, sen olemme myös näihin valiokunnan lausuntoihin painavasti kirjoittaneet, eikä myöskään lämpimästä ruuasta voi luopua, siitä on pidettävä huolta. Mutta esimerkiksi pitkien etäisyksien Suomessa, niissä kunnissa, joissa etäisyydet ovat pitkiä, tämä hallituksen esitys sallii käsittääkseni sen, että esimerkiksi ruuat voidaan toimittaa maanantaina ja sitä kautta vähentää näitä kuljetuskertoja, mikäli lapsi on etäopetuksen piirissä.

Tämä ehdotettu [Puhemies koputtaa] 20 a §:n 5 momentin muutos tuo meille väliaikaisista parannuksista tähän tilanteeseen. [Puhemies koputtaa] Se ei ole pysyvä, vaan kahden kuukauden määräajalla tapahtuva [Puhemies: Aika!] muutos, ja palaankin siihen kohta tarkemmin.

18.15 **Mikko Kinnunen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Peruskoulujen rehtorit ja opettajat ja ohjaajat, koko koulun väki, tekivät hienon työn, kun hyppäsivät nopeasti etäopetukseen ja melkein yhtä nopeasti takaisin lähiopetukseen. Heille saamme olla suuressa kiitolisuudenvelassa. Opimme paljon syksyä ja tulevaisuutta varten. Kun nyt poikkeusolot päättyivät, jatkamme koronan kanssa elämistä ja mahdolliseen toiseen aaltoon valmistautumista normaalilainsäädännön kautta. Nyt toimitaan tartuntatautilain ja perusopetuslain pohjalta, ja jälkimmäistä tässä ollaan muuttamassa määräaikaisesti.

Laki tulisi voimaan elokuun alussa ja olisi voimassa joulun yli eli vuoden loppuun. Kun rajataan perusoikeuksia ja tehdään tällaisia määräaikaisia lainmuutoksia, on tärkeää, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

ajanjakso on selkeästi rajattu eikä se ole aivan kuin varalta liian pitkä. Jos lakia on tarve jatkaa, sitä tulee katsoa loppusyksyllä, kun tiedämme, millainen tautitilanne kotimaassamme on.

Nyt kun tätä lakia väliaikaisesti muutetaan ja halutaan näin ehkäistä taudin leviämistä ja lieventää haittoja ja turvata opetuksen turvallinen järjestäminen, niin on hyvä muistaa, että jokaisella lapsella on oikeus saada perusopetusta kaikenlaisina aikoina, ja niin kuin puheenjohtajamme, edustaja Risikko nosti esille, lapsen oikeuksien sopimus ja vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus ovat voimassa kaikenlaisissa olosuhteissa, ja tämä on hattu ottaa myöskin sivistysvaliokunnan lausunnossa huomioon. Koska tautitilanne on erilainen eri puolilla Suomea ja sitä se voi olla myöskin syksyllä, kun koulu alkaa, on tarpeen, että alueellisia ja paikallisia ratkaisuja voidaan tehdä. Näiden poikkeusten ulkopuolelle jäävät samat ryhmät kuin nyt keväällä, ja näiden ryhmien kriteereitä arvioitiin kattavasti kevään kokemusten pohjalta. On pienet lapset, erityisen tuen päätöksen saaneet oppilaat, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat ja valmistavan koulutuksen oppilaat. Tämä on perusteltua. Sivistysvaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että oppilaalla on oikeus saada opiskelijahuoltoa ja koulunkäynnin tukea myöskin näiden olojen aikana. Siitä emme voi tinkiä myöskään syksyllä.

18.18 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä esitetään perusopetuslakiin väliaikaista muutosta, joka varmistaa sen, että oppilaan oikeus saada opetusta toteutuu, vaikka kouluja jouduttaisiin sulkemaan osittain tai kokonaan tartuntatautilain nojalla syksyllä. Me emme voi tietää syksyn epidemiatilannetta, ja tämä lakiesitys mahdollistaa tilanne- ja aluekohtaiset päätökset.

Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen soveltamisen ulkopuolelle jäävät esiopetuksen ja perusopetuksen 1.—3. vuosiluokkien oppilaat ja esimerkiksi erityisen tuen oppilaat. Tämän lisäksi on syytä korostaa myös tätä vanhempien lasten yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Joillekin lapsille etäopiskelu on erittäin vaikeaa, ja epäonnistuminen helposti johtaa syrjäytymisvaaraan.

Sivistysvaliokunta on tehnyt erittäin hyvän mietinnön, ja haluan tässä korostaa vain muutamaa perustuslakivaliokunnassa esille tullutta asiaa: Valmiuslaki antoi opetuksen järjestäjille suuren harkintavallan perusopetuksen ja tuen järjestämisessä, ja tämä johti myös yhdenvertaisuuden kannalta ongelmiin. Käytännössä järjestelyt olivat alueellisesti ja kuntien ja jopa koulujen ja opettajien välillä kovin erilaisia, ja oppilaan saamat oppimisen tuen palvelut riippuivat täysin siitä, missä kunnassa perhe asui. Valmiuslain aikana rajoitettiin opetuksen järjestäjien velvollisuutta järjestää muun muassa perusopetuslain mukaista oppimisen tukea ja oppilashuoltoa. Perustuslakivaliokunta korosti omassa lausunnossaan, että tällä säännöksellä poikettiin subjektiivisesta oikeudesta maksuttomaan perusopetukseen. Erityisesti oppimisen tuen ja yksilöllisen huomioimisen puutteet aiheuttivat monelle oppilaalle vaikeuksia saavuttaa etäopetuksen aikana oppimistavoitteita. Kaikissa perheissä ei ollut mahdollisuuksia tukea lasten oppimista ja opiskelua samalla tavalla, ja siitä johtuen lapset joutuivat eriarvoiseen asemaan. Näistä virheistä on syytä oppia, ja jatkossa on pidettävä huolta siitä, että oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen ja opinnoissa etenemiseen taataan yhdenvertaisesti.

Toisaalta sivistysvaliokunnan tavoin haluan korostaa, että tässä lakiesityksessä ei ole kysymys kokeilusta vaan poikkeusjärjestelyistä, joihin toivottavasti joudutaan mahdollisimman vähän turvautumaan. Kaikissa olosuhteissa on kuitenkin turvattava oppilaan oi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

keus opetukseen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Oppimisen tukea ei saa karsia, vaikka sen toteuttamistapoja joudutaankin soveltamaan. Tosiasiassa moni oppilas tarvitsee etäopetuksessa enemmän tukea kuin normaalissa oppimistilanteessa.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota myös vammaisten oikeuksien yleissopimuksen toteutumiseen, eli siihen, että esteettömyys ja saavutettavuus on varmistettava, ja tämä tarkoittaa myös kohtuullisten mukautusten järjestämistä.

Aivan lopuksi, arvoisa puhemies, haluan todeta, että nyt tarvitaan resurssien kohdentamista lasten ja nuorten auttamiseen, sillä suurelle osalle heistä korona-aika on ollut raskasta. Nyt on nopealla aikataululla puututtava lasten ja nuorten eriarvoistumiseen [Puhemies koputtaa] ja perheitä koskevaan polarisaatioon, jonka koronaviruksen on tuonut näkyväksi. Osittain se näyttää myös pahentuneen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä niihin lapsiin ja nuoriin, [Puhemies: Aika!] joita ei ole tavoitettu etäopiskelun aikana ja joiden osallistuminen koulunkäyntiin tai opiskeluun on ollut vähäistä.

18.22 Matias Marttinen kok: Herra puhemies! Kiitoksia valiokunnan puheenjohtajalle asian esittelystä. Tässä kevään aikanahan sivistystoimenjohtajat, rektorit, opettajat, koulunkäyntiavustajat ja koulujen muu henkilökunta ovat olleet äärimmillään tämän koronatilanteen vuoksi, ja pidän itse erittäin hyvänä sitä, että nyt ministeriö on tuonut sitten valtioneuvoston kautta eduskuntaan esityksen, jolla poikkeusolojen opetusjärjestelyitä pystytään täsmentämään ja myös korostamaan tiettyjä asioita. Pidän erittäin hyvänä tekijöitä, mitä on myös tässä keskustelussa tuotu esille, jotka koskevat lasten oikeutta oppimiseen, tukipalveluihin, niihin ikään kuin opetuksen järjestämisen puitteisiin. Myös entisenä OKM:n työntekijänä kun näitä asioita aikaisemmin olen pyöritellyt, niin ymmärrän, että ne ovat herättäneet myös paljon haastetta kentässä. Minusta esitys on tässä mielessä kyllä hyvin kannatettava, ja haluan vielä korostaa sitä, että kuitenkin esitys on tehty hyvin poikkeuksellisiin tilanteisiin ja kuitenkin lähtökohta on se, että perusopetus tullaan järjestämään lähiopetuksena myös jatkossa, ellei nyt sitten tässä pandemiatilanteessa tapahdu jotain muutosta.

Herra puhemies! Aivan loppuun voisin todeta laajemmin tähän teemaan liittyvänä, että nyt kun olen tässä omassa kotimaakunnassani Satakunnassa käynyt keskustelua paljon myös opettajien ja sivistystoimenjohtajien kanssa, niin haluan nostaa esille myös sen tärkeän informaation ja ohjauksen, mitä esimerkiksi Opetushallitus antaa kentälle, koska varsinkin yläkoulujen henkilökunta on antanut palautetta siitä, että monta kertaa nämä ohjeistukset on rakennettu ikään kuin, sanotaan, alakoululuokkien toiminnan perusteella, ja on koettu, että tietyiltä osin ohjeistuksessa, mitä on annettu, olisi täsmentämisen varaa. Minusta tämä on nyt hyvä paikka myös tuoda tämä esille, koska kuitenkin tämä kevät meni tämän akuutin kriisin hoitamisessa ja tulipalojen sammuttamisessa, mutta varsinkin nyt, kun te sivistysvaliokunnan jäsenet käytte keskustelua myös Opetushallituksen suuntaan ja kun myös sieltä heidän virkamiehensä ovat teillä kuultavana, niin minusta on hyvä tuoda esille myös se, että myös OPH käy sitä omaa toimintaansa läpi ja tarkistaa ja pohtii sitä, miten tämä ohjeistus on sinne kentälle toiminut, koska kuitenkin hekin joutuivat aika kovassa paineessa tekemään työtä kevään osalta, ja luulen, että kaikki työ, mitä on tehty aikaisemmin, on perusteltua nyt tässä tilanteessa käydä myös läpi.

18.25 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on tarpeellinen — kun valmiuslaista olemme nyt luopumassa — jotta perusopetuslain muutoksilla voidaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

tarvittaessa siirtyä etäopetukseen, ja määräaikaisella lainmuutoksella tämä sitten ollaan mahdollistamassa.

Tässä valiokunta on tehnyt erinomaista työtä. Kiitokset valiokunnan puheenjohtajalle, edustaja Risikolle, joka esitteli mietintöä. Tässä on nostettu hyvin esille niitä kokemuksia, mitä jo tässä lyhyellä ajalla on saatu etäopetuksesta, ja toisaalta sitten niitä korjauskohtia, joita tarvitaan. Esimerkiksi mietinnössä on hyvin otettu esille nämä opiskelijahuollon palvelut, kouluruokailu ja myöskin oppimisen tuen saanti, jotka olivat vähän, voisiko sanoa, epätasa-arvoisessa tilanteessa tuolla kunnissa eri puolilla Suomea. Niitä tulkittiin vähän eri tavoin, ja joissakin kunnissa kertakaikkisesti asioita myöskin laiminlyötiin. Siinä mielessä huomion kiinnittäminen näihin asioihin tässä mietinnössä on erittäin keskeistä.

Tietysti sitten se, että tämä lähiopetusoikeus edelleenkin on näillä 1.—3. vuosiluokkien oppilailla, erityisen tuen tarpeessa olevilla, pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja myöskin perusopetukseen valmistavien henkilöitten kohdalla, on myöskin tärkeää.

Arvoisa puhemies! Nyt kun siirrymme todennäköisesti kohti normaalimpia oloja, niin tällaisen lainsäädäntömuutoksen tekeminen on tärkeää, jotta pystymme sitten, voisiko sanoa, tavallisen lain puitteissa tarvittaessa palaamaan etäopetukseen. Tietysti kaikki täällä toivomme, että tätä tarvetta ei tulisi, vaan pystyisimme sitten lähiopetuksen kautta jatkaamaan oppilaitten koulunkäyntiä.

18.27 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! On erittäin hyvä, että hallitus on tämän esityksen tuonut, ja valiokunta on tehnyt erittäin hyvän mietinnön tästä.

Kokemukset etäopetuksesta kevään aikana ovat olleet ehkä pääsääntöisesti hyviä mutta toisaalta melko kirjavia, eli meillä on ollut se joukko haavoittuvassa asemassa olevia lapsia, joihin jopa ei ole saatu edes yhteyttä ja jotka ovat kärsineet tästä etäopetuksesta. Jotkut vanhemmat ovat olleet erittäin kuormittuneita tästä etäopetustilanteesta, ehkä ovat joutuneet itse tekemään etätöitä ja samalla pieniäkin koululaisia kädestä pitäen ohjaamaan niissä etäopetustilanteissa, ja myös joillekin opettajille tämä on ollut erittäin kuormittavaa. On hyvä, että näitä kokemuksia on koottu ja niistä opitaan, ja tämä määräaikainen lakiesitys on edelleen tarpeen olla olemassa.

Itse mietin sitä, että tämä lakiesityshän on voimassa vuoden loppuun asti, mikä on varmasti erittäin tarkoituksenmukaista tässä tilanteessa ajatellen nimenomaan mahdollista koronaepidemian toista aaltoa, mutta onhan mahdollista, että jokin muukin epidemia kuin korona voi joskus myöhemmin aiheuttaa tarpeen poikkeusjärjestelyille, ja sen vuoksi jatkossa kannattaa harkita, olisiko meillä tarpeen olla pysyvästikin tämäntyyppinen laki varalla patteristossa otettavaksi käyttöön, jos tarvettilanne tulee.

Nostan esiin kysymyksen kouluateriasta tässä mietinnössä. Ajattelen, että on hyvin tärkeää pitää kiinni maksuttoman kouluaterian periaatteesta, joka kuuluu kaikille lapsille, ei pelkästään vähävaraisille. Tässä nyt tämän etäopetusjakson aikana kunnissa toimittiin hyvin eri tavoin. Joissakin kunnissa järjestettiin jopa mahdollisuus käydä ruokailemassa, joissakin jaettiin näitä ruokakasseja kaikille joko useamman kerran viikossa tai kerran viikossa, ja sitten oli kuntia, joissa ei järjestetty minkäänlaista ruokailua, ja joissakin ruokakassit jaettiin vain vähävaraisille oppilaille, mikä koettiin hyvin leimaavana. Mielestäni nyt on kyllä tärkeää, että tässä otetaan selkeä kanta, että maksuton kouluruokailu on yksinkertaisesti oikeus, [Puhemies koputtaa] joka on jatkossa järjestettävä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

18.30 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Otan täältä mietinnöstä vielä hieman opettajienkin näkökulmasta, mitä täällä lausuimme: ”Asiantuntijalausunnon mukaan etäopetusjakso on ollut hyvin kuormittava opettajille. Kuormitusta on aiheuttanut etenkin oppilaiden kasvanut yksilöllinen ohjauksen tarve. Asiantuntijakuulemisessa on korostettu opettajien ja oppilaiden todellista opetuksellista vuorovaikutusta. Etäopetusjakson seuranta tietojen mukaan joka viides opettaja arvioi, että käytettävissä olleilla välineillä ei voinut toteuttaa reaaliaikaista etäopetusta oppilaiden enemmistön kanssa.

Etäopetusyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa noudatetaan lukujärjestystä sekä koulun työaikoja ja vuosisuunnitelmaa niin, että poissaoloja opetuksesta seurataan normaalitytään. Opetuksessa käytettävien välineiden tulee perusopetuksessa olla oppilaille maksuttomia ja opetuksen järjestäjän on näin ollen varmistettava, että etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa oppilailla on toimintaan tarvittavat välineet. Tämän opetusmuodon soveltuvuutta on esityksen mukaan arvioitava oppilaan iän ja edellytysten mukaan. Opetusjärjestelyt, joissa oppilaan opetus typistyy kirjallisiin, itsenäisesti suoritettaviin tehtäviin, eivät asiantuntijan arvion mukaan täytä oppilaan oikeutta saada opetusta.

Saamansa asiantuntijalausunnon perusteella sivistysvaliokunta muistuttaa myös, että perusopetuslaki ei tunne itsenäistä opiskelua. Tämän vuoksi on tärkeää, että Opetushallitus toimivaltansa puitteissa täsmentää ohjeillaan hallituksen esityksessä mainittua, että etäyhteyksiä hyödyntävässä opetuksessa oppilaan ja opettajan vuorovaikutus voi olla eriaikaista ja että opetus voi olla oppilaan itsenäistä opiskelua.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että mahdollisissa tulevilla poikkeusjärjestelyissä turvataan kaikin tavoin oppilaiden yhdenvertaiset oikeudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen opettajan kanssa. Hallituksen esityksen mukaan opetus- ja kulttuuriministeriössä on tunnistettu tarve arvioida laajemmin kriisitilanteisiin ja normaaliolojen häiriö- ja erityistilanteisiin soveltuvan toistaiseksi voimassa olevan säännöksen tarpeellisuutta. Lainsäädännön muutos edellyttää usean hallinnonalan yhteistyötä ja laajempaa arviointia lainmuutoksen tarpeellisuudesta. Sivistysvaliokunta kannattaa hallituksen esityksessä tarkoitettua arvioinnin toteuttamista.” — Kiitos.

18.32 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä kannattamani hallituksen esitys perusopetuslain muuttamisesta etäopetuksen mahdollistavaksi on luonteeltaan määräaikainen, vuoden loppuun. Se on sidottu tartuntatautilanteisiin, ja se on mahdollista yhtäjaksoisesti vain kahden kuukauden ajan. Kuitenkin joillekin lapsille tämä etäopetus on ollut parempi ratkaisu heidän omien sanojensa mukaan ja on tuonut heille uudenlaista mahdollisuutta oppimiseen ja myös uudenlaisia taitoja, ja sen takia mielestäni edustaja Räsänen kysymys siitä, olisiko syytä olla myös jonkinlaista pysyvämpää ratkaisua etäopetuksen sallimiseksi, on mielestäni ajankohtainen jo tässä kohtaa eikä vasta silloin joulukuussa, kun alamme tätä asiaa pohtimaan tämän hallituksen esityksen rauettua.

Olenkin itse asiassa tehnyt jo tässä kohtaa lakialoitteen tämmöisestä pysyvämmästä ratkaisusta, jonka on allekirjoittanut jo 22 kansanedustajaa, ja siinä ajatus on lähteä tämän hallituksen esityksen, hyvän hallituksen esityksen, pohjalta, mutta jatkaa tätä pysyvämpään muotoon niin, että tämä etäopetus olisi mahdollista esimerkiksi tartuntatautilanteissa, myös niissä tilanteissa, kun kotona on joku perheenjäsen, jonka tilanne estää lapsen opiskelun, esimerkiksi syöpäpotilas tai muu vastaava, tai jos opettajan tilanne on sellainen, että opettaja ei voi mennä luokkatilanteeseen, niin voitaisiin sitten tehdä etäopetus sen perusteella. Tai sitten tartuntatautilanteiden ulkopuolella tämän lakialoitteen myötä sallittai-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

siin esimerkiksi yhteishuoltajuustilanteissa joissakin tapauksissa, kun lapsen etu sitä vaatisi, tukiopetusmahdollisuuden kautta tai muissa tällöisissä tilanteissa, joissa se lapsen edun kannalta olisi perusteltua, että lapsi olisi etäopetuksessa lähiopetuksen sijaan — sen tämä aloite mahdollistaisi.

Kuitenkin näen, että ensisijaisen opetusmuodon tulee aina olla lähiopetus, ja sitten tapauskohtaisesti pitää harkita niitä tilanteita, kun yksilölle, yksittäiselle lapselle on parempi olla etäopetustilanteessa ja että sitä kautta hän pystyy parantamaan oppimistuloksia tai että esimerkiksi yhdenvertaisuus toteutuu paremmin silloin, kun hän on etäopetuksessa.

Nähdäkseni tällöinen pysyvämpi ratkaisu parantaisi myös lapsen oikeusturvaa. Onhan niin, että nykyiselläkin lainsäädännöllä on tehty näitä etäopetustilanteita, mutta kun sitä ei ole lakiin kirjattu selkeästi, niin siellä on myös aika paljon tulkinnanvaraista, ja täten koulutuksen järjestäjille on sitten jäänyt hyvin iso rooli siinä, missä tilanteissa etäopetukseen voidaan päätyä. Lapsen oikeusturvan kannalta olisi syytä varmasti tehdä jonkinlaista pysyvämpää ratkaisua.

18.35 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä poikkeusjärjestelyn mahdollisuus on tärkeä ja tarpeellinen. Kun olemme nyt kevään kokemusten pohjalta paljon kuulleet tämän etäopetusajan vaikutuksista, niin siitä on sitten syntynyt tämä laaja sivistysvaliokunnan mietintö.

Niin kuin on täällä jo todettu, etäopetus on koettu eri tavoin. Osa myöskin erityistä tukea tarvitsevista lapsista on kokenut ajan parempana, koska ryhmät ovat olleet pienempiä ja kiusaamista on ollut vähemmän. Kun palaamme normaalioloihin, näihinkin asioihin on hyvä palata. Me emme saa hyväksyä kouluissa kiusaamista missään muodossa.

Sivistysvaliokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että se, kuinka paljon opettaja on ollut yhteydessä oppilaisiin, on vaikuttanut lasten hyvinvointiin. Meillä oli käsillä Karvin eli kansallisen arviointikeskuksen raportti, jossa kuvataan sitä, että perusopetuksen oppilaan osaaminen on heikompaa, mikäli oppilaalla on erityisen tuen tarve, kielellisiä tai oppimisen vaikeuksia, tai jos hän on syntynyt loppuvuodesta tai jos koulutuksen näkökulmasta lapsi on vanhempien mukaan sosioekonomisesti matalammassa ryhmässä.

Saimme kuulla myöskin lastensuojelun kuulumisia. Koulunkäynnin vaikeudet on yksi kuormitustekijä huostaanottojen taustalla. Siksi onkin äärimmäisen arvokasta, että neljännessä lisätalousarviossa suunnattiin varoja myöskin perusopetukselle tämän koronakevään vaikutusten hoitamiseen ja niihin tukitoimiin, joita myöskin tulee olla, sitä opiskelijahuoltoa, oppilashuoltoa, avustamista, ohjaamista ja erityisopetusta — sitä tarvitaan myöskin syksyllä, olimmepa missä oloissa tahansa.

Sitten mielellään lausun muutaman sanan vielä tuosta ruoka-asiasta. Se tilannehan vähän eli tänä keväänä ja ohjeistukset vähän kehittyivät. Perustuslakivaliokuntakin kiinnitti huomiota siihen, että kaiken kaikkiaan myöskin syksyä varten ohjeistusta [Puhemies ko-puttaa] tulee selkeyttää.

18.38 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Koulut ovat tehneet historiallisen digiloikan kevään aikana, ja olisi toivottavaa, että näitä kertyneitä valmiuksia voitaisiin epidemian jälkeenkin hyödyntää ja tietenkin myös erityisesti siinä tilanteessa, jos tämä epidemiatilanne syksyllä edelleen sitä vaatii.

Täällä on keskustelussa kiinnitetty huomiota siihen, että vaikka näitä kielteisiä kokemuksia on ollut, niin todellakin jotkut oppijat ovat kokeneet erityisesti hyötynsä tästä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 95/2020 vp

etäopetuksesta. He ovat pystyneet aiempaa paremmin keskittymään opetukseen ja edistymään siinä. Siinä mielessä tämä edustaja Kempin tekemä lakialoite ja keskustelunavaus on kyllä tarpeellinen, ja sitä todellakin kannattaa vakavasti pohtia, että onko muitakin sellaisia tilanteita, joissa lapsen etu edellyttäisi sitä, että hänelle tarvittaessa mahdollistettaisiin näitä etäopetuksen keinoja.

Ja todellakin, arvoisa puhemies, on huomattava se, että tämän kevään aikana olemme nähneet sen, miten yksilöllisiä, miten erilaisia koululaiset ovat ja myös miten erilaisia heidän perhetaustansa ovat, ja nämä seikat olisi todellakin hyvä huomioida, onpa sitten kysymys lähiopetuksesta tai etäopetuksesta.

18.40 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Äsken esittelin mietintöä, ja siitä vielä muutama sananen siinä mielessä, että tässähän hyvin paljon, aivan niin kuin täällä tuli muidenkin esityksissä, korreloi se, miten sieltä kotoa käsin, miten vanhemmat, läheiset tukevat, myöskin että minkälaiset välineet ovat käytössä ja mikä on se opettajan kyky auttaa ja tukea ja kuinka paljon hänellä on siihen resursseja. Elikkä siinä mielessä nämä asiat korreloivat siihen, mutta kyllä tätä kannattaa selvittää.

Sitten vielä sanon tuohon, mitä edustaja Räsänen ja edustaja Kemppi nostivat esille. Valtionkunnan mietinnössäkkin todetaan, että nyt selvitetään, pitäisikö tai voisiko tätä ottaa myöskin vähän pitempiäaikaisena ja, voisi sanoa, tällaisena mahdollisuutena käyttää myös etäopetusta tilanteissa, tarkkarajaisesti rajatuissa tilanteissa, joissa se on tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä. Olen itsekkin siihen kantaa ottanut ja tehnyt siitä kirjallisen kysymyksen ja esittänyt siinä, että tämä laajennettaisiin perusopetuslakiin, koska perusopetushan ei tunne tällä hetkellä etäopetusta. Ammatillinen opetus tuntee mutta ei varsinaisesti perusopetus. Nyt pitää aina muistaa se, kuten edustaja Kemppikin ansiokkaasti totesi, että totta kai ensisijaista on lähiopetus, mutta saattaa olla sellaisia tilanteita, että se lapsen oikeus onkin toteutumassa vain ja ainoastaan siten, että me voimme etäopetuksella hoitaa. Tällaisia ovat muun muassa harvinaiset kielet. Kun on pieniä ryhmiä, ei ole muuta mahdollisuutta kuin etäopetuksen kautta. Sitten on juuri tällaisia kiusaamistapauksia. On myös ahdistuneisuustilanteita nuorilla ja lapsilla, jolloin on parempi sitten ollakin siellä etäopetuksessa. Nämä ovat juuri sellaisia tilanteita. Etäopetus ei missään nimessä jatkossakaan saa olla mikään säästökohde, mutta sellaisissa tilanteissa, kun sen avulla pystytäänkin lapsen oikeudet hoitamaan ja varmistamaan paremmin kuin lähiopetuksella, niin olisi mielestäni erittäin tärkeää, että lakiin saataisiin sellainen muutos, että tämä pystyttäisiin järjestämään tulevaisuudessa. Totta kai tämä vaatii sitten myöskin koulutusta, tämä vaatii koulutusta opettajille, tämä vaatii välineitä, ja sitten tämä on ihan opettajankoulutusasiakin.

Hienoa, että sivistysvaliokunta kävi itse tästä aiheesta erinomaisen keskustelun, ja olemme aika pitkälle samaa mieltä — tai siis, sanotaan, ei aika pitkälle, vaan me olimme kyllä ihan samaa mieltä kaikki. — Kiitos oikein paljon.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 86/2020 vp sisältyvien 1.-2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.